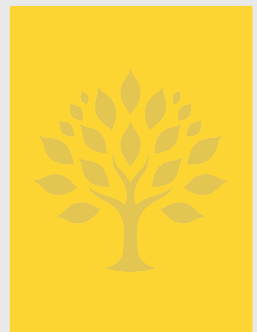

ДОСВІД СУДІВ У ВЗАЄМОДІЇ З ВЕТЕРАНАМИ/ВЕТЕРАНКАМИ

Результати опитування представників судової системи

ГО «Фундація Л.І.І.Д.»

■ МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

1

Дослідження проведено шляхом анкетування представників судової системи України.

2

Усі відповіді отримані впродовж травня–червня 2026 року.

3

В опитуванні взяли участь експерти 27 судів України, які представляють різні інстанції судової системи та різні юрисдикції.

4

Серед респондентів були представники загальних місцевих, адміністративних, господарських судів, а також представники апеляційних судів.

■ ГЕОГРАФІЯ ОПИТУВАННЯ

Позначені суди

- Харківський апеляційний суд
- Дніпровський апеляційний суд
- Полтавський апеляційний суд
- Одеський апеляційний суд
- Західний апеляційний господарський суд
- Південно-західний апеляційний господарський суд
- Сумський окружний адміністративний суд
- Черкаський районний суд Черкаської області
- Шацький районний суд Волинської області
- Веселинівський районний суд Миколаївської області

Усього відповідь надали 27 судів. Не всі суди позначені на карті.

■ -ТОТ

■ МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Завдяки анкетуванню планувалося дослідити:

- 1 досвід судів у роботі з ветеранами;
- 2 бачення суддями принципів травмочутливого правосуддя;
- 3 потреби судової системи;
- 4 стан міжвідомчої взаємодії;
- 5 можливості адаптації міжнародного досвіду в Україні.

■ НАЙЧАСТІШІ ВИКЛИКИ У СПРАВАХ, ДЕ СТОРОНОЮ Є ВЕТЕРАНИ/ВЕТЕРАНКИ

- 1 врахування наслідків бойового досвіду, травм, контузій, ПТСР та інших розладів;
- 2 нестача спеціалістів та програм реабілітації, а також контролю за проходженням таких програм;
- 3 нестача безбар'єрного доступу;
- 4 посилена емоційна напруженість та недовіра до державних інституцій;
- 5 ризик повторної травматизації сторони;
- 6 інші організаційні та процедурні обмеження.

■ ПРИКЛАДИ ПРАКТИК ТА ПІДХОДІВ ВРАХУВАННЯ СТАТУСУ

1

Дані, що характеризують особу

статус ветерана/ветеранки враховується як частина ширшого контексту справи.

2

Оцінка в сукупності з іншими доказами

жодна обставина не підміняє доказування, але може уточнювати підхід суду.

3

Встановлення причинового зв'язку

важливо з'ясовувати, як бойовий досвід чи травма пов'язані з обставинами справи.

■ ПОТРЕБА В УНІФІКОВАНИХ ПІДХОДАХ

Полтавський апеляційний суд:

Така потреба є дуже гострою та «прямо визнається на рівні суддівського самоврядування та Міністерства у справах ветеранів України».

Харківський апеляційний суд:

«Відсутність уніфікованих підходів у судах створює стан правової невизначеності, який негативно впливає на довіру ветеранів до державних інституцій».

Уніфікація потрібна насамперед для забезпечення принципу правової визначеності.

■ ЯКІ КАТЕГОРІЇ СПРАВ ПОТРЕБУЮТЬ ВРАХУВАННЯ ТРАВМУЮЧОГО ДОСВІДУ НАЙБІЛЬШЕ?

1

Кримінальні провадження

застосування насильства, поведження зі зброєю, ДТП тощо

3

Захист ветеранських прав

спори щодо статусу, гарантій, пільг та сервісів

2

Відшкодування шкоди

справи, де травма може впливати на обставини та наслідки

4

Пенсійні спори

пенсійне забезпечення та пов'язані правові питання

■ НАЯВНІСТЬ РЕКОМЕНДАЦІЙ ТА ДОДАТКОВЕ НАВЧАННЯ

На думку Дніпровського апеляційного суду, судді повинні мати можливість пройти спеціалізоване навчання щодо психологічних наслідків бойового досвіду, особливостей комунікації з ветеранами та принципів травмочутливого підходу.

Хмельницький апеляційний суд вважає додаткову підготовку суддів «не просто актуальною, а ургентною».

■ НАЙБІЛЬШ АКТУАЛЬНІ ТЕМИ ЩОДО НАВЧАННЯ ТА ЗДОБУТТЯ КОМПЕТЕНЦІЙ

- 1 основи психології травми, ПТСР, обізнаність щодо наслідків тривалого перебування в зоні БД / в полоні, наслідки контузій та ЧМТ;
- 2 недопущення ретравматизації та етична комунікація;
- 3 міжнародний досвід ветеранського правосуддя;
- 4 особливості соціального та правового забезпечення ветеранів, міжвідомча взаємодія;
- 5 принципи та засади травмотутливого підходу у правосудді, травмотутлива комунікація;
- 6 можливості пробаційних програм;
- 7 специфіка військових документів та процедур.

■ РИЗИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ТРАВМОЧУТЛИВОГО ПІДХОДУ

1

хибне сприйняття травмочутливого підходу як надання процесуальних переваг окремій категорії осіб;

2

декларативне застосування концепції — формальний підхід до травмочутливого правосуддя;

3

потреба балансу між врахуванням індивідуальних обставин та принципами законності й рівності перед законом усіх сторін.

■ БАЛАНС МІЖ РІВНІСТЮ ТА ТРАВМОЧУТЛИВІСТЮ

Полтавський апеляційний суд вказує, що баланс можливий завдяки навчанню усіх учасників, дотичних до процесу: суддів, апарату суду, адвокатів, поліціантів, служби судової охорони тощо. Це допоможе всім розуміти вплив травми на людину.

Спеціальні умови, які можуть підтримати справедливий процес:

■ присутність психолога;

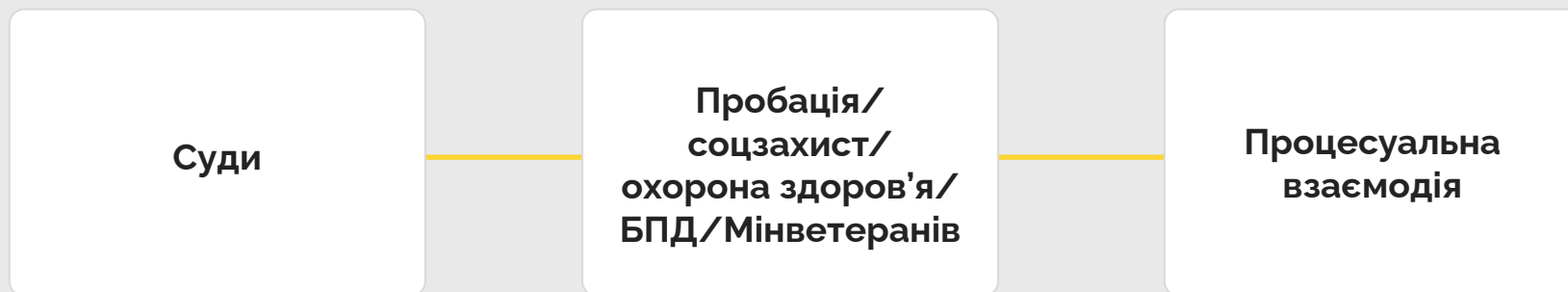
■ перерви під час допитів;

■ свідчення через відеозв'язок;

■ індивідуальний підхід до справи, а не формальне дотримання рівності.

■ МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ВЕТЕРАНІВ У ПРАВОСУДДІ

На думку респондентів, така взаємодія відбувається спорадично винятково в межах процесуальних повноважень, визначених законодавчо: витребування інформації, виконання судових рішень, участь у процесі. У частини респондентів така взаємодія відсутня взагалі.

■ ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ

Відсутність єдиних механізмів координації, обмеження щодо обміну персональними даними, нестача фахівців окремих напрямів, відсутність стандартизованих маршрутів супроводу ветеранів, несвоєчасний обмін інформацією, відсутність уніфікованих підходів до міжвідомчої комунікації, різний рівень нормативного та організаційного забезпечення процесів.

Харківський апеляційний суд:

«Судова система, органи пробації, медичні установи та органи соціального захисту наразі не мають єдиного нормативного поля для узгодження своїх дій щодо ветеранів».

■ ПОТРЕБИ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ

1

міжвідомчі меморандуми та протоколи співпраці

2

спільні міжвідомчі робочі зустрічі

3

спільні інформаційні ресурси

4

електронні механізми взаємодії

5

регіональні координаційні платформи

6

відповідальні особи в кожному органі

■ ОСНОВНІ ТЕМАТИЧНІ ВИКЛИКИ СУДІВ

- Відсутність спеціальних судово-реабілітаційних програм.
- Відсутність ранньої ідентифікації.
- Вузька експертиза щодо наслідків травми.
- Значне перевантаження та вторинна емоційна травма.
- Відсутність / нестача безбар'єрного доступу.
- Гриф таємності.

■ ПОТЕНЦІЙНІ ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ

На думку респондентів:

- методичні рекомендації;
- системне навчання суддів;
- удосконалення міжвідомчої взаємодії;
- цифровізація та електронні сервіси;
- розвиток безбар'єрності;
- узагальнення судової практики.

Окрема потреба:

розвиток відновного правосуддя, судово-реабілітаційних програм, а також механізмів спрямування ветеранів за отриманням соціальних, медичних та реабілітаційних сервісів.

■ КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

1

Суди визнають потребу в адаптації процесу без створення «особливого правосуддя».

2

Відсутність чітких алгоритмів — значна прогалина станом на сьогодні.

3

Можливості фахівців із супроводу не використовуються достатньо.

4

Збільшення процесуальних гарантій потенційно дасть змогу ефективніше реалізувати процесуальні права сторони.

5

Міжвідомча взаємодія наразі процесуальна, без доступу до сервісів чи інформації про них.

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

